

Nr 15.

Av herrar **Petrén** och **Johansson-Dahr**, om statsbidrag för utvidgning av *Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka med nytt skolhem och ny skolbyggnad.*

Som bekant saknas i vårt land ännu lagstiftning rörande sinnesslöa och fallandesjukas vård. Medan det i lag finnes föreskrifter rörande undervisningsanstalter för andra grupper av barn, som av olika anledningar icke kunna bevista de vanliga skolorna, såsom vanartade, för vilka landstingen ha att anordna skyddshem, dövstumma, för vilka det finnes distriktsvis anordnade skolor, och blinda, för vilkas undervisning i särskilda anstalter staten själv har att sörja, finnes däremot ingen föreskrift om upprättandet av uppfostringsanstalter för vare sig sinnesslöa eller epileptiska barn.

Vad sinnesslövärdens beträffar, började emellertid landstingen redan tidigt att — utan att vara i lag ålagda skyldighet därtill — upprätta uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, och numera hava alla landsting egen sinnesslöanstalt (eller del i sådan). Alltfrån det staten började ekonomiskt stödja sinnesslövärdens, har som villkor för statsbidrag till anstalterna för bildbara sinnesslöa gällt, att i desamma icke får intagas sinnesslö, som lider av konvulsioner eller fallandesot. *Gällande författning förutsätter sålunda särskilda anstalter för fallandesjuka.* Från det allmännas sida hava emellertid inga åtgärder blivit vidtagna för upprättande av epileptikeranstalter, utan har den epileptikervård, som finnes i vårt land, helt och hållet tillkommit på enskilt initiativ. I likhet med vad som skedde inom sinnesslövärdens, började man även inom epileptikervården med *uppfostlingsanstalter* för bildbara barn. Den första av dessa anordnades år 1889 av numera avlidna fru Ebba Ramsay å hennes strax norr om Jönköping belägna egendom *Vilhelmsro*, och några få år senare öppnade föreningen *Margaretahemmet* en epileptikeranstalt, vilken numera är förlagd till närheten av Knivsta och vilken har dels en avdelning för bildbara fallandesjuka, dels en asylavdelning. *Vilhelmsroanstalten*, vilken alltjämt mottager endast bildbara fallandesjuka, blev redan under fru Ramsays livstid övertagen av den förening, som alltjämt innehar densamma.

Länge mottogos å uppfostringsanstalterna för fallandesjuka barn (epileptikerskolor) endast sådana, som voro sinnesslöa, enär det statsbidrag till dessa anstalters driftkostnader som beviljades utgick endast för så-

dana bildbara fallandesjuka barn, som voro sinnesslöa. Även fallandesjuka barn, som i intellektuellt hänseende äro mera normala, kunna emellertid ofta icke lämpligen bevista de vanliga skolorna — vare sig på grund av anfallens svårartade karaktär eller större frekvens eller på grund av den hos de fallandesjuka så vanliga och ej så sällan redan i barnåldern framträdande lättretligheten — och därför föreligger det icke sällan behov av att uppfostringsanstalterna för fallandesjuka barn mottaga även sådana, som icke äro sinnesslöa. I anledning härav ändrades de förut gällande villkoren för statsbidrag, så att från och med 1915 har sådant utgått för alla å uppfostringsanstalter för fallandesjuka barn intagna, oberoende av om de äro sinnesslöa eller icke. Under årens lopp har sedan den praxis alltmer utbildat sig, att de icke sinnesslöa barnen intagas i epileptikerskolorna med företrädesrätt, då det syntes mest ändamålsenligt att bland de till inträde anmälda i första hand mottaga dem, som kunna hava det största gagnet av undervisningen. På grund av det ringa antalet platser, som i vårt land finnes i epileptikerskolor, hava nämligen icke alla till sådan anmälda kunnat där vinna inträde.

Den stora bristen på platser i epileptikerskolor har blivit närmare belyst genom en förflutet år verkställd utredning angående antalet skolpliktiga fallandesjuka barn. För denna utredning utsändes cirkulär till samtliga landets skoldistrikt med anhållan om uppgift å antalet under vart och ett av åren 1915 till och med år 1922 födda epileptiska barn med angivande särskilt av antalet a) som utan olägenhet kunna bevista de vanliga skolorna (distriktets skolor eller läroverk), b) som icke lämpligen borde bevista de vanliga skolorna, fast de för närvarande göra det på grund av brist på plats i epileptikerskola, c) som icke kunna bevista de vanliga skolorna men beredas privat undervisning i hemmet, d) som icke kunna bevista de vanliga skolorna och för den skull äro utan undervisning, e) som äro intagna i epileptikerskola. En sammanställning av de i anledning av detta cirkulär insända uppgifterna gav vid handen, att hela antalet skolpliktiga epileptiska barn i landet utgjorde 561, av vilka 240 utan olägenhet kunde bevista de vanliga skolorna, 25 erhöilo privat undervisning och 109 voro intagna i uppfostringsanstalt för fallandesjuka. Däremot funnos 68 epileptiska barn i skolåldern, som icke lämpligen borde bevista de vanliga skolorna, fast de gjorde det på grund av brist på plats i epileptikerskola, varjämte funnos 119, som icke kunde bevista de vanliga skolorna och för den skull voro utan undervisning. Givetvis höra en stor del av de sistnämnda till de obildbara sinnesslösas kategori, men man kan med säkerhet utgå ifrån att så icke är förhållandet med dem alla, utan att åtskilliga av de i skolåldern befintliga epileptiska barnen, som ej ansetts böra mottagas i de vanliga skolorna, skulle kunnat hava gagn av den undervisning, som meddelas i epileptikerskola. Man kan därför räkna med att behovet av ökat antal platser uti epileptikerskola är avsevärt större än antalet i de vanliga skolorna be-

fintliga epileptiska barn, som borde varit intagna å epileptikerskola. Antalet behöfliga nya platser i epileptikerskola torde därför kunna uppskattas till minst 100-talet.

Som synes har epileptikervården i vårt land hittills icke alls fått den utveckling, som varit önskligt. Det är ju ett synnerligen otillfredsställande förhållande, att så många av våra epileptiska barn skola vara i saknad av undervisning. Frånsett undervisningssynpunkten tillkommer härvid emellertid även en annan synpunkt, nämligen vårdsynpunkten. Av förhandlingarna vid den skandinaviska neurologkongressen i Stockholm sistlidne september, vid vilken epilepsifrågan var huvudtemat, framgick att det ofta finnes stora utsikter till förbättring i sjukdomstillståndet, därest den vid epilepsien numera brukliga medicinska behandlingen blir inledd redan i tidigare barnåldern och sedan fortsatt under längre tid. Vid sådant förhållande är det ju av den allra största betydelse, att de epileptiska barn, vilka icke tillhöra de obildbara sinnesslöas kategori utan vilka både äro mottagliga för undervisning och kunna förbättras genom medicinsk behandling, kunna vinna inträde uti uppfostringsanstalt för fallandesjuka barn, så snart de blivit dit anmälda och icke, som nu ofta är fallet, först efter lång tids, kanske åratals väntan. Särskilt å Wilhelmsro-anstalten, den största av våra uppfostringsanstalter för epileptiska barn, dit flertalet ansökningar ingå, har exspektanssiffran alltid varit stor. Denna anstalt har en sådan belägenhet att det från lokal synpunkt icke möter något hinder att den utvidgas i avsevärd grad. Ett gammalt önskemål är att densamma får möjlighet att för undervisning mottaga ett vida större antal epileptiska barn än som med nuvarande i detta hänseende bristfälliga lokaler är möjligt. Detta önskemål har emellertid hittills icke kunnat realiserats, enär föreningen, som innehar Vilhelmsroanstalten, saknar härför nödiga resurser. Fördenskull har föreningen — sedan det nu, som ovan nämnts, föreligger utredning om behovet av platser i epileptikerskola — ingått till Kungl. Maj:t med framställning om ett anslag av statsmedel å 210,000 kronor som bidrag till kostnaderna för uppförande av en ny skolbyggnad för undervisning av ett 90-tal barn och ett skolhem med 32 platser. (För de övriga skolbarnen blir plats i förutvarande byggnader.) Genom beslut den 20 juni 1930 har medicinalstyrelsen godkänt såväl plats som ritningar till de sålunda planerade nybyggnaderna.

Det synes oss vara goda skäl för att statsmakterna icke ställa sig avvissande mot denna framställning (vilken här bifogas som bilaga). Som redan antytts är epileptikervården den gren av abnormvården, som hittills rönt minst uppmuntran från det allmännas sida. Vad sinnessjukvården beträffar, har staten ju åtagit sig huvudparten av densamma, och vad sinnesslövården beträffar, har staten åtagit sig de mest svårskötta fallen bland såväl de bildbara som obildbara sinnesslöa, förutom att statsbidrag utgår till andra godkända sinnesslöanstaltars driftkostnader. Vad åter epilep-

tikervården beträffar, har däremot staten hittills endast lämnat bidrag till anstaltens driftkostnader men icke på något som helst sätt medverkat till anskaffandet av anstaltsplatser. En direkt hjälp härtill från statens sida torde emellertid bli nödvändig, därest den nuvarande platsbristen på detta område skall kunna avhjälpas. Givetvis bör det icke ifrågakomma att lämna en vilken som helst epileptikeranstalt statsbidrag för dess utvidgning, men föreligger ett särskilt skäl att giva Vilhelmsroanstalten den nu begärda handräckningen. Anstaltens styrelse har nämligen redan för åtskilliga år sedan erbjudit sig att överlämna anstalten med dess tillgångar och skulder till staten för att densamma måtte kunna få den utvidgning, som beträffande platsantalet för såväl barn som till vuxen ålder komna fallandesjuka i så hög grad är av behovet påkallad.

Med hänsyn till vad som ovan framhållits beträffande vikten av att de bildbara epileptiska barnen, som därav äro i behov, utan dröjsmål kunna vinna inträde å uppfostringsanstalt för fallandesjuka, finnes det enligt vårt förmenande goda skäl, att den nu aktuella utvidgningsfrågan vid Vilhelmsro redan i år vinner sin lösning. I detta sammanhang må erinras därom att, då riksdagen i fjol beviljade anslag till anordnandet av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön, riksdagen uttalade sig för att utgifterna härför skulle bestridas ur rusdrycksmedelsfonden. Förslaget härom hade motiverats med det kända förhållandet, att det ofta föreligger ett samband mellan alkoholism och idioti. Då förekomsten av alkoholism synes vara ännu vanligare hos epileptikerns förfäder och epilepsien sålunda ofta kan betraktas som ett resultat av alkoholism i tidigare släktled, synes det oss vara fullt befogat att använda rusdrycksmedelsfonden jämväl för anskaffande av vårdplatser för fallandesjuka.

I anslutning till vad sålunda blivit anfört få vi hemställa,

att riksdagen till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka, som bidrag till kostnaderna för anstaltens utvidgning med ny skolbyggnad och nytt skolhem, måtte för nästa budgetår bevilja ett anslag av 210,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Stockholm den 17 januari 1931.

Alfred Petré.

Robert Johansson-Dahr.

Bilaga.

Till Konungen.

I underdånig skrivelse den 6 juni 1921 har styrelsen för föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka under hänvisande till sin underdåniga skrivelse den 28 september 1912 erbjudit statsverket att utan ersättning övertaga föreningens anstalt, under förutsättning att anstaltens verksamhet fortsattes, samt anhållit om besked, huruvida statsverket ville begagna sig av detta erbjudande.

Svar på denna framställning har icke ännu meddelats, såsom styrelsen antager, beroende därpå att den utredning om epileptikervårdens ordnande, som närmast i anledning av styrelsens framställning igångsatts, av olika orsaker icke kunnat slutföras.

Föreningens styrelse har i avvaktan på beslut i anledning av dess berörda framställning ansett sig nödsakad att till ett minimum begränsa den utvidgning av anstalten, som det ökade kravet på elevernas intagande visat vara i hög grad erforderlig. År 1927 vidtogos emellertid rätt betydande förändringar av det år 1916 uppförda arbetshemmet Framtiden, varigenom elevantalet i sin helhet kunde ökas från 71 till 100. (Denna förändring stod i samband med att föreningen avyttrade det arbetshem för kvinnliga elever, som tidigare anordnats i närheten av Bankeryds järnvägsstation med 22 platser. Arbetshemmet uppläts till husmodern vid hemmet, vilken fortsätter verksamheten och senare utvidgat hemmet.)

Sedan föreningen under år 1928 inköpt den jordbruksfastighet, förut tillhörande numera avlidna fru Ebba Ramsay, vilken ligger väster om anstaltens dittillsvarande område och är skilt från detsamma av statens järnväg mellan Jönköping och Falköping, har styrelsen under år 1929 å den inköpta fastigheten i närheten av dennas byggnader låtit uppföra ett nytt arbetshem för gossar, huvudsakligen avsett för äldre ynglingar, som kunna användas till biträde i en del jordbruksarbete. När detta hem den 1 februari innevarande år togs i bruk, kunde elevantalet ökas med 30, och hela platsantalet utgör för närvarande 130. Av de nuvarande eleverna äro 41 arbetshemselever (18 manliga och 23 kvinnliga), 85 skolbarn undervisade i egentlig skola och s. k. kindergarten m. m. (54 gossar och 31 flickor) samt 4 barn under skolåldern, vilka intagits dels på grund av ömmande omständigheter i hemmen samt även emedan det för sjukdomens bekämpande visat sig fördelaktigt, att barnen tidigast möjligt komma under lämplig vård och få en konsekvent läkarbehandling. Styrelsen har ansett sig kunna i viss utsträckning mottaga minderåriga barn, ehuru statsbidrag för dem icke erhålles.

Den nuvarande skolbyggnaden, som innehåller fyra mindre läsrum med inalles omkring 45 platser, har sedan rätt länge varit alldeles otillräcklig för sitt ändamål och är långt ifrån ändamålsenlig, men styrelsen har hittills måst avstå från uppförandet av en ny skolbyggnad dels i avvaktan på att statsverket skulle övertaga anstalten och då sörja för denna sak, dels ock av kostnadsskäl, då en ny skolbyggnad icke möjliggör någon väsentlig ökning av elevantalet och således ej medför ökade inkomster. Redan efter den år 1927 vidtagna utvidgningen av anstalten blev det erforder-

ligt att ordna läs- och undervisningsrum utom skolbyggnaden. De olägenheter, detta i flera avseenden medfört, hava ökats efter tillkomsten av ovannämnda arbetshem, i det att genom en del gossars överflyttning dit platser blivit lediga i förutvarande byggnader, och styrelsen ansett sig nödsakad att åtminstone till en del fylla dessa platser med barn i skolåldern.

Då det såväl ur vårdsynpunkt som med hänsyn till gällande föreskrift, att skolbarn med fallandesjuka i regel icke må undervisas i de vanliga folkskolorna, måste anses synnerligen otillfredsställande, att barn i skolåldern icke kunna, där så kräves, beredas plats vid anstalten, har styrelsen ansett sig icke längre kunna dröja med vidtagande av åtgärder för uppförande av en ny skolhusbyggnad vid anstalten. Byggnadens uppförande, redan innan frågan om statsverkets övertagande av anstalten blivit avgjord, torde icke behöva innebära några betänkligheter, då byggnaden bör kunna ordnas så, att den kan ingå såsom ett led i den plan för anstaltens utvidgning, som otvivelaktigt kommer att uppgöras i samband med anstaltens övergång till en statsanstalt.

Styrelsen har ansett, att den nya skolbyggnaden för att motsvara behovet av platser under någon tid framåt bör innehålla dels tio lärorum med 10 platser i varje jämte rum för undervisning i slöjd. Denna sin mening grundar styrelsen icke blott på sin erfarenhet om antalet ansökningar om intagningar av barn i skolåldern, vilka av brist på utrymme måst avvisas, utan även på den utredning rörande epileptiska barn i nämnda ålder, vilken genom kungl. skolöverstyrelsen under senare tiden verkställts till ledning för utredningen av frågan om epileptikervårdens ordnande. Enligt denna utredning finnas för närvarande omkring 120 epileptiska barn, vilka icke erhålla skolundervisning, enär de icke kunna bevista de vanliga skolorna och ej heller i brist på plats kunna intagas i epileptikeranstalternas skolor. Emellertid torde icke omedelbart skolplatser behöva beräknas för samtliga dessa barn. Säkerligen skall det vid granskning av inträdesansökningar visa sig, att en del av barnen icke lämpligen kunna intagas å epileptikeranstalt, och dessutom måste man förutsätta, att i rätt många fall vederbörande målsman ej skall vara villig att lämna ifrån sig sitt barn till anstalt eller att vårdavgifternas storlek särskilt för mindre bemedlade målsmän skall utgöra hinder för deras barns intagande å anstalt. På grund av dessa skäl synes plats vid epileptikeranstalt icke behöva beräknas för mera än ungefär 90 av ifrågakommande barn.

Av de barn, som sålunda kunde ifrågakomma till intagning å anstalt, torde omkring hälften kunna antagas vara lämpliga att placera i den egentliga skolan, medan andra hälften finge beredas undervisning och sysselsättning på annat sätt. Om således ungefär 45 nya platser erfordras för den egentliga skolan, skulle den ifrågasatta nya skolan med 100 sådana platser vara tillräcklig för att mottaga utom anstaltens nuvarande 45 skolbarn även dem, för vilka skolundervisning vid anstalten kan antagas komma ifråga. Den nya skolans avdelningar för slöjd m. m. synas ock vara tillräckliga för att mottaga såväl anstaltens övriga barn i skolåldern som ock motsvarande kategori barn, vilkas intagande å anstalt är att beräkna.

Genom att efter den nya skolans tillkomst de rum i anstaltens nuvarande byggnader, som för närvarande användas till undervisnings- eller slöjdrum, kunna begagnas till sovrum, blir det möjligt att i dessa byggnader anordna ytterligare omkring 20 sovplatser. För att de 90 skolbarn, för

vilka anstaltsvård beräknats komma att påfordras, skola kunna vid anstalten intagas, erfordras alltså ytterligare 70 sovplatser. Det blir fördensskull nödvändigt att uppföra nya byggnader för anordnande av dessa platser. Men då enligt styrelsens förmenande alla dessa platser icke erfordras omedelbart utan först successivt, har styrelsen ansett, att ett skolhem med 32 platser bör vara tillräckligt för mötande av de första årens behov av nya platser. Skolhemmets storlek har ansetts böra begränsas till nämnda platsantalet, även emedan barn av mycket olika sjuklighetstillstånd icke lämpligen kunna samlas i samma hem utan böra sorteras på skilda sådana.

Den utvidgning av anstalten, som nu oundgängligen erfordras, består alltså i uppförandet av en skolbyggnad och ett skolhem av här ovan antydd storlek.

Efter förberedande överläggningar samt undersökningar om lämpligaste platserna för ifrågavarande byggnader har sakkunnig arkitekt uppgjort ritningar till byggnaderna, och dessa ritningar jämte förslag till byggnadernas placering hava av kungl. medicinalstyrelsen godkänts.

För bedömande av kostnaderna för anstaltens ifrågasatta utvidgning hava från lämpliga entreprenörer infordrats kostnadsberäkningar för erforderliga inventarier. Enligt dessa handlingar skulle byggnadernas uppförande betinga följande utgifter.

Skolbyggnaden: själva byggnaden	kr. 170.000	
anordningar för värme, vatten		
och avlopp m. m.	» 18.000	
belysningsanordningar m. m. ...	» 6.028	
inventarier	» 16.172	kr. 210.200
Skolhemmet: själva byggnaden	kr. 130.000	
anordningar för värme, vatten		
och avlopp m. m.	» 26.000	
belysningsanordningar m. m. ...	» 6.277	
inventarier	» 21.623	» 183.900
		<u>Summa kronor 394.100</u>

Härtill komma kostnader för planering och vissa yttre ledningar för avlopp. Då dessa arbeten till största delen kunna utföras av anstaltens eget folk, torde ifrågavarande utgifter icke behöva räknas nämnvärt öka förenämnda kostnadssumma.

Att styrelsen räknat med helt ny uppsättning av inventarier och undervisningsmaterial för skolan beror därpå, att inventarier och skolmaterial i den nuvarande skolan äro mycket otidsenliga och i förfallet skick. I den mån de fortfarande kunna användas, synas de böra hållas i reserv, därest extra skolsalar mera tillfälligt måste anordnas.

Finansieringen av utvidgningsföretaget har styrelsen tänkt sig ordnad så, att statsverket lämnar anslag med 210.000 kronor och att föreningen mot inteckning i sina fastigheter upplånar vad som därutöver erfordras.

Föreningen, vars tillgångar utöver skulderna vid 1929 års utgång enligt bilagda räkenskapsutdrag utgjorde kr. 352.330:46, äger fastigheter med taxeringsvärden till sammanlagt belopp av 360.500 kronor. Fastigheterna äro för närvarande belastade med belånade inteckningar till belopp av

141.500 kronor. Enligt förhandlingar med bank på platsen kan föreningen, i den mån de tillämnade nya byggnaderna uppföras, erhålla ytterligare lån mot inteckning till belopp, som enligt förestående beräkning skulle anskaffas av styrelsen.

I detta sammanhang vill styrelsen meddela, att anstalten under innevarande år erhållit egen ny vattenledning med självtryck från en täckt bassäng, rymmande 100 kubikmeter, samt att den äldre vattenledningen från en bäck omändrats så, att vattnet renas på ett tillfredsställande sätt. Anstaltens behov av vatten är därför säkerställt under en följd av år och säkerligen intill den tid, då Jönköpings stad kan komma att utdraga sin vattenledning till anstalten. Stadsfullmäktige hava enligt beslut den 10 september 1929 åtagit sig att, när statsverket övertager anstalten, dit framdraga sin vattenledning.

Under åberopande av vad sålunda anförts får styrelsen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta, att föreningen för genomförande av ovan nämnda utvidgning av Vilhelmsro epileptikeranstalt av statsmedel erhåller ett anslag av tvåhundraotusen kronor att snarast möjligt ställas till styrelsens förfogande.

För statsverkets medverkan till anstaltens utvidgning med en ändamålsenlig skolbyggnad föreligga enligt styrelsens förmenande mycket starka skäl däruti, att, då epileptiska skolbarn enligt gällande föreskrifter i regel icke få undervisas i de vanliga skolorna, statsverket bör tillse, att de barn, som ej kunna mottagas i dessa skolor, erhålla behöflig skolundervisning. Och enär för närvarande mera än 100 epileptiska barn sakna skolundervisning, måste det anses angeläget, att åtgärder till undanröjande av denna olägenhet vidtagas snarast möjligt.

Underdånigst

Styrelsen för föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka.